

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความโลภ คือ ความอยาก หรือความต้องการ ที่มีอยู่แล้วในคนทุกคน ที่ยังเป็นปุถุชน ความต้องการในระดับต่างๆ ไป นับเป็นแรงจูงใจให้คนสร้างสรรค์พัฒนาตัวเอง เพื่อให้มีชีวิตรอด เป็นกิเลสอันตราย ที่กำลังครอบงำคนในนามของ "ทุนนิยมโลกาภิวัตน์" โดยมีลัทธิ "วัตถุนิยม" และ "บริโภคนิยม" เป็นปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญ หากเราไม่รู้ไม่เท่าทันธรรมชาติของความโลภ ชีวิตทั้งชีวิต คงถูกใช้เพื่อตกเป็นทาสของความโลภเพียงอย่างเดียว ขณะที่ หลักปรัชญาตะวันตกมองว่า "ความโลภ" คือ กิเลส หรือสิ่งชั่วร้ายที่มนุษย์ชาติควรขจัดออกไปให้เหลือน้อยที่สุด หรือหมดสิ้นไปหลักปรัชญาตะวันตกกลับเห็นว่า "ความโลภ" เป็นพลังขับเคลื่อนชีวิต หรือสิ่งดีงามที่มนุษย์ควรจะมี เพราะถ้าปราศจาก "ความโลภ" มนุษย์ก็หมดความกระตือรือร้น หมดความอยาก หรือหมดไฟที่จะพัฒนาขวนขวายแสวงหาเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อสร้างโลกให้ทันสมัยจะเห็นได้ว่า ความโลภ ในทัศนะของจริยศาสตร์ สามารถมองได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับว่ามนุษย์จะดำเนินชีวิตของตนไปในทิศทางใดหรือนำหลักปรัชญาใดมาใช้ในการดำรงชีวิตในขณะที่ทัศนะจริยศาสตร์เน้นเรื่องการโต้แย้งและแสวงหาเหตุผลอันว่าด้วยความประพฤติดของมนุษย์ โดยมีปลายทางอยู่กับคำว่า “ควร-เหมาะสม” โดยไม่มีการตัดสินชัดเจนลงไปว่าถูกหรือผิด ทางด้านพุทธจริยศาสตร์ ที่ว่าด้วยจริยศาสตร์ที่มีรากฐานจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งลักษณะของพุทธจริยศาสตร์ มีความเป็นสมบูรณ์นิยม (Absolutly) กล่าวคือเป็นหลักความประพฤติดที่มีลักษณะที่แน่นอนตายตัวไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปมาเช่นเดียวกับจริยศาสตร์อื่น ๆ ไม่ได้มีลักษณะบังคับ เหมือนกฎหมาย และไม่มีบทลงโทษเพียงแต่ให้พิจารณาผลจากการกระทำนั้นๆ โดยพุทธจริยศาสตร์กล่าวถึงความโลภ ว่า เป็น โลภะอย่างหยาบ สามารถละได้ง่ายที่สุดในบรรดากิเลสทั้งหลาย ความโลภจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับการกระตุ้นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือ ใจ (อารมณ์ปัจจัย) บวกกับความทรงจำเกี่ยวกับความโลภเดิมในจิตใจ (นิสยปัจจัย) จึงจะทำให้ความโลภใหม่เกิดขึ้นได้พุทธจริยศาสตร์ มีทัศนะที่เน้นความเป็นกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) คือการมองสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง และเลือกการกระทำหน้าที่ตามหลัก กุศล ได้แก่ความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง โดยตัดสินว่า การกระทำที่มาจากเจตนาที่เป็นกุศลนั้น ถูกต้อง แต่ถ้าตรงกันข้าม (อกุศล) ก็ผิด^๑

ตามทัศนะพุทธจริยศาสตร์เรวาทเห็นว่ากรกระทำใดที่ถูกนำไปโดยความโลภ เกิดจากความโลภ มีความโลภเป็นเหตุ มีความโลภเป็นสาเหตุ สภาพแห่งการมีตัวตนของการกระทำนั้นย่อม

^๑สุเมธ เมธาวิทยกุล, รศ.ปรัชญาเบื้องต้น,(กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์ ๒๕๔๐), หน้า ๖๕-๗๕.

เกิดขึ้น และการกระทำนั้นก็บังเกิดผล เมื่อบังเกิดผลแล้ว บุคคลย่อมเสวยผลของการกระทำนั้น จะเห็นได้ว่าจริยศาสตร์สามารถวิเคราะห์ได้หลายทัศนะ โดยขึ้นอยู่กับว่ามนุษย์จะเลือกระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักการกับความจำเป็นต่อการดำรงอยู่ในฐานะมนุษย์ ซึ่งปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นล้วนเป็นปัจจัยให้ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษา ถึงแนวทางการวิเคราะห์ความโลภในพุทธจริยศาสตร์เถรวาท มุ่งเน้นประเด็นวิเคราะห์ปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความโลภในแนวคิดจริยศาสตร์ประโยชน์นิยม

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความโลภในพุทธจริยศาสตร์เถรวาท

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความโลภในพุทธจริยศาสตร์เถรวาท

๑.๓ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๓.๑ ความโลภ หมายถึง ความอยากได้ไม่รู้จักพอ ความทะยานอยากได้ ความเพ่งเล็งในวัตถุสิ่งของของผู้อื่น ความอยากในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุของความยึดมั่นถือมั่นความอยากจนเกินความพอเหมาะพอควรที่จะได้รับรู้หรือเสพข้อมูลทางตา หู จมูก ลิ้น กาย(เสพกามคุณ ๕) หรือที่จะทำให้เป็นไปตามที่ตนมีความปรารถนา จนถึงขั้นเบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่น หรือสิ่งแวดล้อม หรือทำให้เกิดความทุกข์^๒

๑.๓.๒ พุทธจริยศาสตร์หมายถึง หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความประพฤติปฏิบัติที่เป็นแนวทางเพื่อบรรลุความดีสูงสุดของชีวิตเป็นคำสอนที่มีมาตรฐานแห่งการกระทำว่าการกระทำเช่นไรเป็นความดีความชั่วกุศล อกุศลบุญบาปถูกต้องไม่ถูกต้องควรทำ ไม่ควรทำอย่างไรการกระทำแต่ละอย่างมีอะไรมารองรับและมีอะไรเป็นแรงจูงใจในการกระทำนั้นๆ^๓

๑.๓.๓ ความโลภในแนวคิดจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมใช้ความสุขเป็นเกณฑ์ในการจัดความโลภธรรมชาติของมนุษย์ ได้กำหนดให้มนุษย์ทุกคนตกอยู่ภายใต้ ความทุกข์ และความสุข

^๒ พุทธทาสภิกขุ, หลักปฏิบัติที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา,(กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒)

^๓ วศิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์,(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๕)หน้า ๖๘

เมื่อมีความทุกข์มาก ซึ่งหมายรวมถึงความโลภ ย่อมทำให้ มนุษย์ดิ้นรนเพื่อออกจากทุกข์เพื่อแสวงหาความสุข^๔

๑.๓.๔ แนวคิดของหลักมหุสข หมายถึงหลักที่ถือว่า การกระทำที่มีประโยชน์ที่ดี คือการกระทำที่เป็นประโยชน์แก่คนจำนวนมากที่สุด^๕

๑.๓.๕ แนวคิดของประโยชน์นิยม หมายถึง ทรศนะทางจริยศาสตร์ที่ถือเอาประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสิน ความผิดถูกชั่วดี กล่าวคือ การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุดถือเป็นการกระทำที่ดีถูกต้องตามหลักศีลธรรม

๑.๓.๖ ความโลภในพุทธจริยศาสตร์เถรวาทหมายถึง การกระทำที่มีค่าเป็นดี ชั่ว ถูก ผิด เรียกว่า “กรรม” หมายถึง “การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่ง” ถ้าเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาที่ดีก็เรียกว่า “กรรมดี” (กุศลกรรม) ถ้าเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาที่ชั่วก็เรียกว่า “กรรมชั่ว” และถ้าเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาไม่ดีไม่ชั่วก็เรียกว่า “กรรมไม่ดีไม่ชั่ว”

๑.๔ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๑ พ.อ.ปิ่นมุกต์กันต์กล่าวถึงความโลภไว้ในหนังสือพุทธศาสตร์สรุปความได้ว่า “โลภะ” เป็นความอยากที่มีโทษเพราะนำไปสู่การแสวงหาสิ่งที่ต้องการโดยวิธีทุจริตหรือผิดศีลธรรมเช่นปล้นจี้ฉ้อโกงโมฆะฯลฯ มิใช่กิเลสที่จะพึงกำหนดด้วยปริมาณสิ่งที่ต้องการแต่กำหนดด้วยเจตนาทุจริตเป็นสำคัญเมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ที่ต้องการเงิน๑๐ล้านบาทพร้อมทั้งบ้านและรถยนต์และภรรยาหรือสามีที่น่ารักโดยผู้ชีวิตหรือดิ้นรนแสวงหาทรัพย์ทุกวิถีทางด้วยการประกอบสัมมาอาชีพจึงมิใช่คนโลภมากส่วนผู้ที่ต้องการเงิน๑๐บาท (ค่ารถเมล์) โดยตั้งใจจะขโมยทรัพย์ผู้อื่นจัดเป็นคนโลภมากเพราะมีเจตนาทุจริตเป็นตัวนำกิเลสประเภทนี้มีโทษน้อยแต่คล้ายฆ่าหรือทำลายยาก”^๖

๑.๔.๒ พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) กล่าวถึงความโลภไว้ในหนังสืออธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาทสรุปความได้ว่า “ความโลภเป็นรากเหง้าของอกุศลมูลเป็นอาการ

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน. สำนักพจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, (กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๑.

^๕ วิทวัสทเวทย์, ศ.ดร. จริยศาสตร์: มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ ม.ป.ป., ๒๕๒๐) หน้า ๑๑๑.

^๖ พ.อ.ปิ่นมุกต์กันต์, พุทธศาสตร์ภาค ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕) หน้า ๓๕.

ของจิตที่อยากได้อะไรมืออยากเป็นในสิ่งที่ตนยังไม่ได้ยังไม่มียังไม่เป็นจนต้องมีการดิ้นรนไขว่คว้า
ปรารถนาแสวงหาเพื่อให้ได้สิ่งนั้นมาครอบครองอาการของกิเลสประเภทนี้มีทั้งชั้นละเอียดชั้นกลาง
และชั้นหยาบ”^๗

๑.๔.๓ พระมหาธีระพล สุขแสง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาคำสอนเรื่องกิเลสใน
พระพุทธศาสนาเถรวาท” จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว สรุปความได้ว่า “กิเลส ตระกูล โลภะ หมายถึง
กิเลสประเภทที่ทำให้จิตเกิดอาการเป็นต้นว่าหิวกระหาย หรือทะยานอยาก หวงเห่น ชอบสะสม
ความเห็นแก่ตัว ตลอดจนความยึดมั่นในตัวตน กิเลสประเภทนี้เรียกว่า กิเลสตระกูล โลภะอาจเป็น
เพราะ โลภะเป็นกิเลสที่เด่นมีผลกระทบต่ोजิตอย่างรุนแรง ส่วนกิเลสที่จัดอยู่ในตระกูลนี้ได้แก่ รติ
(ความยินดี) อิจฉา (ความปรารถนา) มหิฉา (ความมกมาก) ปาปิฉา (ความอยากที่ผิดศีลธรรม)
ฯลฯ โลภะมีอาการเกาะเกี่ยวอารมณ์เป็นลักษณะเหมือนลิงติดตั้ง ซึ่งลักษณะต่างจากฉันทะ คือ เป็น
เพียงความหวังเห็นชอบอารมณ์จัดเป็นฉันทะ ส่วนความเกาะเกี่ยวในอารมณ์นั้นจัดเป็นโลภะ”

๑.๔.๔ พุทธทาสภิกขุ กล่าวถึงความ โลกในหนังสือหลักปฏิบัติที่สำคัญทาง
พระพุทธศาสนา สรุปความได้ว่า “ความโลภมีลักษณะพิเศษเฉพาะเป็นกิเลสที่โน้มเข้าหา
อารมณ์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส เพราะถูกความโลภครอบงำจิตใจจึงทำให้บุคคลข่มเหง
เบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น ด้วยการทำให้สูญเสียทรัพย์สินสิ่งของ ถ้าเป็นความชั่วทางใจได้แก่การ
พยายามเสาะแสวงหาช่องทางคดโกงอุบายเพื่อหลอกลวงเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตัวเอง”

๑.๔.๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวความ โลกไว้ในหนังสือพุทธธรรมสรุป
ความได้ว่า “ความโลภที่เกี่ยวกับกามฉันทะนิเวศน์ หนึ่งในนิเวศน์ ๕ คือความอยากได้พอใจในกาม
หรืออภิชฌาความเพ่งเล็งอยากได้กามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ที่น่าปรารถนา เป็น
กิเลสพวก โลภะจิตที่ถูกหลอกล่อด้วยอารมณ์ต่าง ๆ คิดอยากได้โน้นนี่ ทำให้จิตไม่อาจเป็นสมาธิได้
โลภะจับอารมณ์ที่เหมือนสำเร็จรูปแล้ว และเกิดมีตัวตนที่จะเสพอารมณ์นั้น อิทธิปาฏิหาริย์เป็นต้น
ไม่อาจจำกัดกิเลสประเภท โลภะได้ แต่การบรรลุนิพพานทำให้กิเลสประเภท โลภะที่เป็นเหตุให้
วุ่นวายต่างๆ ดับได้”^๘

^๗ พระเทพดิลก (ระบอบฐิตญาโณ),อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท,(กรุงเทพมหานคร :
ธรรมสภา,๒๕๓๕)

^๘ พระมหาธีระพล สุขแสง, “การศึกษาคำสอนเรื่องกิเลสในพระพุทธศาสนาเถรวาท”,วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,๒๕๔๖)

^๙ พุทธทาสภิกขุ, หลักปฏิบัติที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา,(กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒)

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑,(กรุงเทพมหานคร :
บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๘)

๑.๔.๖ วิทยวิศทเวทย์ ได้ให้ความหมายของแนวคิดประโยชน์นิยม ไว้ว่า หลักที่จะตัดสินการกระทำอันใดอันหนึ่งว่าถูกหรือผิด ชอบหรือไม่ชอบอยู่ที่ผลที่จะได้รับ คือ ถ้าเราอยู่ในสถานการณ์ที่จะต้องเลือกการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตัวที่จะตัดสินนั้นก็คือผล ถ้าผลที่จะเกิดจากการกระทำนี้ดีกว่าการกระทำอื่นก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำ ถ้าจะถามต่อไปว่า อะไรตัดสินว่าผลที่จะเกิดจากการกระทำนั้นดีกว่า คำตอบก็คือ การกระทำที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์มากกว่าถือว่าดีกว่า^๑

๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research)โดยศึกษาค้นคว้าทางเอกสารซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

๑.๕.๑ ค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๕

๑.๕.๒ รวบรวมข้อมูลจากหนังสือเอกสารงานวิทยานิพนธ์ของนักวิชาการทางพุทธปรัชญาเถรวาท

๑.๕.๓ วิเคราะห์ปัญหาจากตัวอย่างของความโลภที่เป็นรูปธรรมและวิธีการแก้ปัญหาความโลภตามหลักธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท

๑.๕.๔ สรุปผลและข้อเสนอแนะ

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ ทำให้ทราบเกี่ยวกับความโลภในแนวคิดจริยศาสตร์ประโยชน์นิยม

๑.๖.๒ ทำให้ทราบเกี่ยวกับความโลภในพุทธจริยศาสตร์เถรวาท

๑.๖.๓ ทำให้สามารถวิเคราะห์ความโลภในพุทธจริยศาสตร์เถรวาท

๑.๖.๔ สามารถนำแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์ความโลภในพุทธจริยศาสตร์เถรวาทมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน

^๑วิทยวิศทเวทย์, ศ.ดร., **ปรัชญาทั่วไป : มนุษย์โลกและความหมายของชีวิต** พิมพ์ครั้งที่ ๑๓ (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์ ม.ป.ป., ๒๕๒๐), หน้า ๑๐๑.